

УДК 636.2.034.612.6.02.

ДОСВІД ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ЕМБРІОНІВ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В УМОВАХ ТВАРИННИЦЬКИХ ФЕРМ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Дуванов О.В., зав. лаб.,
ПАТ «Полтаваплемсервіс»
Довгопол В.Ф., к.вет.н.
Полтавська державна аграрна академія
Бугров О.Д., д.б.н.
Інститут тваринництва НААН

Приживлюваність ембріонів як у корів, так і у телиць-реципієнтів була рівнозначною. Вперше в Україні отримано 30 теличок-трансплантатів після пересадки заморожених ембріонів від донорів, що були запліднені сексованою спермою. Найкращими реципієнтами за рівнем приживлюваності ембріонів є телиці віком 18-19 міс., за наявності у яєчнику жовтого тіла відмінної якості. Упродовж 3 років від 25 корів-донорів одержано 648 якісних ембріонів, проведено 417 ембріонпересадок, отримано 269 тільних реципієнтів.

Ключові слова: **трансплантація ембріонів, корови-донори, реципієнти, телиці, телята-трансплантати.**

Відомо, що за своє життя корова народжує в середньому 4 - 6 телят, і лише половина з них буває теличками. Метод трансплантації ембріонів значно розширює ці рамки, дозволяючи одержувати від однієї високопродуктивної корови 70 - 80 і більше телят протягом життя [1, 2].

Трансплантація ембріонів – це біотехнологічний метод відтворення шляхом пересаджування ембріонів, отриманих від генетично високоцінних корів (донорів) менш цінним тваринам (реципієнтам) [3, 4]. Трансплантація ембріонів сприяє підвищенню ефективності системи племінної роботи (великомасштабної селекції) у молочному скотарстві за рахунок скорочення генераційного інтервалу та збільшення числа потомків від найцінніших жіночих особин. При цьому термін оцінки бугаїв і генераційний інтервал для батьків корів скорочуються від семи до чотирьох років [2, 5, 6].

Заморожування ембріонів із метою їх подальшого зберігання дозволяє надійно підтримувати різноманітність та розгалуженість генеалогічної структури, а також зберігати генофонд аборигенних, поліпшених та поліпшуючих порід шляхом створення банку ембріонів [7, 8]. Однак на сьогодні ще не вирішені деякі науково-технологічні моменти трансплантації ембріонів в умовах великих комплексів.

Також стримуючим чинником впровадження біотехнології ембріотрансплантації у селекційну практику є необхідність істотних капіталовкладень для будівництва приміщень, придбання коштовного обладнання, біопрепаратів, навчання і розширення штату працівників племпідприємств тощо. Зниження зазначених витрат сприятиме поширенню даного біотехнологічного методу [9, 10].

Із огляду на вищевикладене вбачається корисним досвід 3 років роботи лабораторії трансплантації ембріонів ВАТ «Полтаваплемсервіс», яку було атестовано Міністерством аграрної політики та Національною академією аграрних наук України наприкінці 2009 року.

Мета досліджень полягала у вивченні впливу віку реципієнтів (корів та телиць), якості жовтого тіла та синхронності статевих циклів на приживлюваність ембріонів, запліднених від осіменіння кріоконсервованою сексованою спермою.

Матеріали та методи досліджень. Вимивання та пересадки ембріонів проводили в умовах тваринницьких ферм. Використовували переважно вітчизняне обладнання, а також власні розробки. Донорське стадо ВАТ «Полтаваплемсервіс» представлено українською чорно-рябою та червоно-рябою молочними породами. Надій за 305 днів кращої лактації у корів чорно-рябої породи становив мінімум 8382, максимум – 13005 кг. У корів червоно-рябої породи – відповідно 8078 і 9015 кг. Середня продуктивність донорів за кращу лактацію за усіма породами становила 9600 кг молока зі вмістом жиру і білка не нижче стандарту за породою.

Корів-донорів утримували в загальному стаді. Їх підготовку до суперовуляції починали з контролю отелення і післяродового періоду, а також статевих циклів. Використовували клінічно здорових корів не раніше 60-ти днів після отелення.

Гормональну обробку донорів на суперовуляцію починали на 9-11-й день статевого циклу. Препарат ФСГ-супер вводили протягом 4-х діб із інтервалом 12 годин, сумарною дозою 42-50 мг за убуваючою схемою. На 3-ю добу ін'єктували препарат простагландину (естрофан) дворазово через 11-12 годин у дозах 500 мкг за клопростенолом [2, 3, 11].

Перше осіменіння донорів проводили через 56 годин після першого введення простагландину подвійною дозою сперми, незалежно від прояву статевої охоти. Повторно донорів осіменяли через 10-12 годин однією дозою, а за наявності фолікулів – осіменяли утретє. Сперму вводили у порожнину тіла матки [12]. Частина донорів осіменяли імпортною сексованою спермою, в якій не менше 90 % спермій були з Х-хромосою у дозі 2 – 3 млн. активних спермій.

Вимивання ембріонів проводили на 7 - 8-й день після першого осіменіння з використанням закритої системи в умовах корівника [13]. Для вимивання використовували фосфатно-буферне середовище (ФБС) з додаванням 1–2 % фетальної сироватки (ФС) австрійського виробництва та сануючих препаратів (ампіцилін+гентаміцин). Одержане з рогів матки середовище з ембріонами переносили у стерильний бокс, де під мікроскопом МБС-10 проводили пошук, оцінку та інші маніпуляції з ембріонами [2].

Для короткострокового культивування ембріонів використовували ФБС з додаванням 20% ФС. Якісні ембріони багаторазово відмивали ФБС з 20 % ФС. Ембріони зберігали у пайетах до 24 годин при кімнатній температурі і пересажували реципієнтам з попередньо синхронізованою статевою охотою. Інші ембріони заморожували та зберігали у рідкому азоті при мінус 196 °С. Заморожування ембріонів здійснювали у пайетах за методом пасивного охолодження у горловині посудини Дьюара з використанням «Пристрою для заморожування ембріонів», 1,0 М гліцерину [6, 14].

В якості реципієнтів використовували телиць і корів після стимульованої або спонтанної охоти, синхронізованих за статевим циклом із донорами ембріонів та за наявністю жовтого тіла, діаметром не менше 0,8 см [15]. Ембріони розморожували за загальноприйнятою методикою. Реципієнтам проводили низьку сакральну анестезію, після чого здійснювали пересадку ембріона у верхівку іпсилатерального рогу матки. Через 1,5 -2 місяці після пересадки реципієнтів перевіряли на тільність ректальним методом. Результативність роботи оцінювали за фактом отелення.

Результати досліджень. За період з 24 квітня 2009 до серпня 2012 року було проведено 142 гормональні обробки корів-донорів, від яких одержано 708 якісних ембріонів у т.ч. 338 – від запліднення сексованою спермою, або в середньому 5 якісних ембріонів на одну обробку.

Було проведено 347 ембріопересадок, отримано 204 тільності реципієнтів та 179 телят-трансплантатів. Приживлюваність ембріонів за ректальною перевіркою була на рівні 58,8 %, за фактом розтєлення –51,58 %. Вперше в Україні отримано 30 теличок-трансплантатів після пересадки ембріонів, що були одержані від донорів, запліднених сексованою спермою.

Під час трансплантації ембріонів були проведені дослідження впливу фізіологічного статусу реципієнтів (телиця чи корова), їх віку, а також якості жовтих тїл і ступеня синхронізації статевих циклів донорів і реципієнтів на рівень приживлюваності ембріонів.

Результати досліджень щодо впливу на рівень приживлюваності ембріонів статусу реципієнтів наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Рівень приживлюваності ембріонів у корів та телиць

Показники	Вид реципієнтів	
	телиці (16-24 міс.)	корови
Всього реципієнтів, гол.	29	11
Отримано тїльних, гол.	19	7
Рівень приживлюваності, %	65,5±8,8 ^a	63,6±14,5 ^b

Примітка. a:b – p<0,9.

Так, з 29 телиць, яким було пересаджено ембріонів, стали тїльними 19, (приживлюваність ембріонів становила 65,5±8,8 %), а з 11 корів стали тїльними 7 (63,6±14,5 %, p<0,9, різниця невірєгідна).

Отже рівень приживлюваності ембріонів у реципієнтів телиць і корів загалом був однаковим.

Того ж часу, розподїливши результати трансплантації ембріонів за групами, залежно від віку реципієнтів, найвищий рівень приживлюваності – 81,8 % – встановлено у телиць віком 18-19 міс. (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив віку телиць-реципієнтів на приживлюваність ембріонів

Показники	Вїк реципієнтів (міс.)		
	16 – 17	18 – 19	20 – 24
Всього реципієнтів, гол.	7	11	11
Отримано тїльних, гол.	4	9	6
Рівень приживлюваності, %	57,2±18,7	81,8±11,6	54,5±15,0

Із наведених у таблиці 2 даних різниця між приживлюваністю ембріонів реципієнтів віком 18-19, 16-17 і 20-24 міс. (відповідно 81,8 та 57,2 і 54,5%) є статистично невірєгідною (P<0,90). Отже, можна зробити висновок, що найбільш бажаними реципієнтами є телиці віком 18-19 міс.

Результати досліджень щодо впливу якості жовтих тїл телиць-реципієнтів на рівень приживлюваності ембріонів представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Вплив якості жовтих тіл реципієнтів на приживлюваність ембріонів

Показники	Якість (діаметр) жовтих тіл, см		
	Відмінні (1,5-2,0)	Добрі (1,0-1,5)	Задовільні (0,5-1,0)
Всього реципієнтів, гол.	16	8	5
Отримано тільних, гол.	11	5	3
Рівень приживлюваності, %	68,8±11,5	62,5±17,1	60,0±16,7

Як видно з наведених у таблиці 3 даних, внаслідок трансплантації ембріонів 16 телицям, що мали жовті тіла, діаметром 1,5-2 см, було отримано 11 тільностей, тобто рівень приживлюваності становив 68,8 %. У 8 телиць з жовтими тілами, діаметром 1-1,5 см, рівень приживлюваності становив 62,5 %, а у 5 телиць з жовтими тілами, діаметром 0,5-1 см – 60 %.

Отже, рівень приживлюваності ембріонів у реципієнтів з жовтими тілами відмінної якості перевищує відповідний показник реципієнтів з жовтими тілами задовільної якості на 8,8 %, проте ця різниця несуттєва ($P < 0,90$).

Результати досліджень щодо впливу на рівень приживлюваності ембріонів ступеня синхронізації статевих циклів донорів і реципієнтів представлено у таблиці 4.

Таблиця 4

Вплив ступеня синхронізації охоти донорів та реципієнтів на приживлюваність ембріонів

Показники	Ступінь синхронізації (дні)		
	+1	0	-1
Всього реципієнтів, гол.	21	11	8
Отримано тільних, гол.	15	7	4
Рівень приживлюваності, %	72,0±9,8	63,6±14,5	50,0±17,6

Так, при трансплантації ембріонів 21 реципієнту, у яких охота починалась на 1 день раніше ніж у корів-донорів (ступінь синхронізації «+1»), одержано 15 тільностей, тобто рівень приживлюваності становив 72 %.

При ступені синхронізації охоти «0» (охота у реципієнтів і донорів в один день) від пересадки ембріонів 11 реципієнтам отримано 7 тільностей - 63,6 %. У тому випадку коли ступінь синхронізації становив «-1» (охота у реципієнтів на 1 день пізніше, ніж у донорів), було отримано лише 4 тільності від 8 реципієнтів – 50 %, що нижче, ніж при синхронізації «0» і «+1», однак несуттєво ($P < 0,90$).

Таким чином, більш високий рівень приживлюваності ембріонів спостерігали на рівні тенденції у телиць-реципієнтів віком 18-19 міс., за наявності у яєчнику жовтого тіла відмінної якості (діаметром 1,5-2 см) та ступеня синхронізації охоти реципієнтів із донором «+1».

За зазначеною технологією кріоконсервації заморожено 320 ембріонів, розморожено 112, з яких виявили придатними до пересадки 108. Тобто збереженість зародків становить 96,4%, що узгоджується з даними, наведеними Д.О. Мельничуком і О.Є. Гузеватим [5] та Ф.І. Осташко зі співавторами [7].

Новонароджених телят-трансплантатів вирощують у племпідприємстві ПАТ «Полтаваплемсервіс» до 12-місячного віку. Після цього бичків реалізують

згідно з договором на аукціоні, а теличок вирощують у господарстві з подальшою реалізацією від них племінного молодняка.

Було реалізовано 2012 року 10 бичків-трансплантатів, їх собівартість становила 32180 грн., ціна їх реалізації – 44300 грн., чистий прибуток – 12120 грн., рівень рентабельності – 37,6 %.

Висновки:

1. Показано, що корови української чорно-рябої та червоно-рябої молочних порід із високим генетичним потенціалом на рівні 8382-13005 кг молока забезпечують отримання 5,1 повноцінних ембріонів із високим (58,8 %) рівнем приживлюваності, а збереженість після заморожування-відтавання становить 96,6 %.

2. Упродовж 3 років від 25 корів-донорів одержано 648 якісних ембріонів, проведено 417 ембріопересадок, отримано 269 тільних реципієнтів.

3. Приживлюваність ембріонів як у корів, так і у телиць-реципієнтів була рівнозначно.

4. Вперше в Україні отримано 30 теличок-трансплантатів від пересадки заморожених ембріонів від донорів, що були запліднені сексованою спермою.

5. Найкращими реципієнтами за рівнем приживлюваності ембріонів є телиці, віком 18-19 міс., за наявності у яєчнику жовтого тіла відмінної якості (діаметром 1,5-2,0 см) та ступеня синхронізації охоти з донором «+1».

Бібліографічний список

1. Осташко Ф.И., Бугров А.Д. О глубоком замораживании спермы быков-производителей // Вісник с.-г. науки. – 1966. – № 4. – С. 86–91.

2. Инструкция по трансплантации эмбрионов крупного рогатого скота / А. Д. Бугров. – М.: Агропромиздат, 1987. – 91 с.

3. Бугров О.Д. Трансплантација ембріонів у молочному скотарстві // Тваринництво України. – 1996. – № 10. – С. 14 – 15.

4. Яблонський В.А. Біотехнологія відтворення тварин. – К.: Арістей, 2004. – 296 с.

5. Мельничук Д.О., Гузеватий О.Є. Перспективи біотехнології у тваринництві// Вісник аграрної науки. – 2002. – № 12. – С. 5–11.

6. Суллер И. Уровень затрат при получении быков-производителей в зависимости от источников комплектования// Молочное и мясное скотоводство. – 1999. – № 8. – С. 24–25.

7. Осташко Ф.И., Безуглый Н.Д., Валигура Е.Г., Горбунов Л.В. Устройство для замораживания эмбрионов // А.с. СССР № 1802700, приоритет от 29.03.1991 г.

8. Осташко Ф.И. Биотехнология воспроизведения крупного рогатого скота. – К. : Аграрная Наука, 1995. – 183 с.

9. Довгопол В.Ф. Ефективність біотехнології трансплантації ембріонів великої рогатої худоби у Полтавській області / В.Ф. Довгопол, О.В. Дуванов // ВІСНИК Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – № 3. – С. 138 – 141.

10. Дуванов А.В. Эффективность пересадки эмбрионов коровам-реципиентам // Використання трансплантації ембріонів в селекції і відтворенні сільськогосподарських тварин: Матеріали міжнародної науково-виробничої конференції. – Асканія-Нова, 1997. – С. 28–29.

11. Тихона Г.С., Бугров А.Д., Хмельков В.Н. Украинская технология трансплантации эмбрионов крупного рогатого скота племзаводов и племпредприятий // Методические рекомендации. – Х. : Институт животноводства НААН, 2012. – 48 с.

12. Бугров А. Д., Шеховцов С. Ю. Результативность осеменения коров-доноров // Зоотехния. – 1988. – № 8. – С. 43 – 45.

13. Бугров А. Д., Остапко Ф. И., Передера К. Б. Устройство для извлечения эмбрионов у животных // А.с.: 1423117, МКИ³ А 61 D 7/02.– № 4058211/30–13; заявл. 10.03.86; опубл. 15.09.88, Бюл. № 34.

14. Дуванов О.В. Вплив кратності ін'єкції ФСГ на ефективність стимуляції полювуляції у корів-донорів / О.В. Дуванов // Розведення і генетика тварин. – 2009. – № 43. – С. 115–121.

15. Бугров А. Д., Хмельков В. Н. Методика оценки телок-реципиентов к трансплантации эмбрионов // Новое в методах зоотехнических исследований. Ч. 1 / УААН. Ин-т животноводства. – Х., 1992. – С. 156.

ОПЫТ ТРАНСПЛАНТАЦИИ ЭМБРИОНОВ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА В УСЛОВИЯХ ЖИВОТНОВОДЧЕСКИХ ФЕРМ ЛЕСОСТЕПИ УКРАИНЫ

Дуванов А.В., ПАО «Полтаваплемсервис»

Довгопол В.Ф., Полтавская государственная аграрная академия

Бугров А.Д., Институт животноводства НААН

Приживляемость эмбрионов как у коров, так и у телок-реципиентов была равнозначной. Впервые в Украине получено 30 телок-трансплантатов от пересадок замороженных эмбрионов от доноров, которых осеменили сексированной спермой. Лучшими реципиентами по уровню приживляемости эмбрионов являются телки в возрасте 18-19 мес., при наличии в яичнике желтого тела отличного качества. На протяжении 3 лет от 25 коров-доноров получено 648 качественных эмбрионов, проведено 417 эмбриопересадок, получено 269 стельных реципиентов.

Ключевые слова: трансплантация эмбрионов, коровы-доноры, реципиенты, телки, телята-трансплантаты.

THE EXPERIENCE OF EMBRYOS TRANSPLANTATION AT CATTLE IN CONDITIONS OF LIVESTOCK FARM IN UKRAINE FORREST STEPPE

A.V. Duvanov, PJSC "Poltavaplemservice"

V.Ph. Dolgopolove, Poltava State Agrarian Academy

A.D. Bugrov, Institute of Animal Science UAAS

Embryos survival rate was equivalent at both cows and heifers-recipients. First in Ukraine 30 heifers-grafts were obtained by frozen embryos transplantation from donors, which were inseminated by sperm. The best recipients by embryos survival rate were the heifers in 18-19 months age, with presence of corpus luteum in the superior quality. During 3 years 648 qualitative embryos were obtained from 25 cows-donors, 417 embryos transplantations were provided, 269 in-calf recipients.

Keywords: embryos transplantation, cows-donors, recipients, heifers, calves-graft.